

LIDSKÁ PRÁVA V ÍRÁNU: PŘEZKUM 2019

18. února 2020

Index: MDE 13/1829/2020

ÍRÁN

Íránská islámská republika

Hlava státu: Sajjid Alí Chameneí (Nejvyšší vůdce)

Předseda vlády: Hasan Rúhání (Prezident)

Úřady i nadále silně potlačovaly práva na svobodu projevu, sdružování a shromažďování. Bezpečnostní síly nezákonně používaly násilné prostředky k potlačení protestů, zabíjení stovek lidí a zadržování tisíců protestujících. Úřady svévolně zadržely více než 200 obránců lidských práv a na mnoho z nich uvalily tresty odnětí svobody a bičování. Nový zákon umožnil íránským ženám vdaným za muže s cizí státní příslušností předat íránské občanství svým dětem, ale i přesto nadále čelily diskriminaci a úřady zintenzivnily tvrdé zásahy proti obhájčům práv žen bojujícím proti zákonům o povinném zahalování žen. Etnické a náboženské menšiny čelily hluboce zakořeněné diskriminaci. Mučení a jiné špatné zacházení, včetně odpírání lékařské péče, zůstalo rozšířené, systematické a bylo páčáno beztrestně. Byly vykonávány kruté, nelidské a ponižující soudní tresty. Desítky lidí byly popraveny, v některých případech na veřejnosti; několik z nich bylo v době spáchání zločinu mladších 18 let. Docházelo k systematickému porušování práv na spravedlivý proces. Úřady se i nadále dopouštěly zločinu proti lidskosti ve formě nucených zmizení skrze systematické utajování informací o osudu a místě pobytu několika tisíc politických disidentů, kteří byli v tajnosti mimosoudně popraveni v 80. letech.

Pozadí

Přítalové povodně v březnu a dubnu zasáhly miliony lidí a podle úřadů po sobě zanechaly nejméně 77 mrtvých a tisíce vysídlených. Úřady byly kritizovány za to, že neposkytly dostatečné prostředky na pomoc a rekonstrukci.

Sankce uvalené USA nadále negativně ovlivňovaly íránskou ekonomiku, což mělo nepříznivé důsledky pro uplatňování ekonomických, sociálních a kulturních práv. Írán poskytoval vojenskou podporu vládním silám a milicím v ozbrojených konfliktech v Sýrii a Iráku.

Írán zůstal uzavřen nezávislým pozorovatelům lidských práv. Amnesty International a několik orgánů OSN pro lidská práva, včetně zvláštního zpravodaje OSN pro situaci v oblasti lidských práv v Íránu, jehož mandát v březnu obnovila Rada OSN pro lidská práva, nemohly zemi navštívit.

Svoboda projevu, sdružování a shromažďování

Úřady silně potlačovaly práva na svobodu projevu, sdružování a shromažďování.

Bezpečnostní složky používaly zbytečnou nebo nadměrnou sílu k rozptýlení protestů a svévolně zadržovaly pokojné demonstranty.

V listopadu bezpečnostní síly tvrdě potlačily celonárodní protesty a podle důvěryhodných zdrojů zapříčinily smrt více než 300 lidí, včetně dětí; mnoho z nich zemřelo na následky střelných ran do životně důležitých orgánů. Tisíce demonstrantů byly svévolně zadrženy. Mnozí byli podrobeni nucenému zmizení, mučení nebo jinému špatnému zacházení, mj. úderům pěstí, kopání, bičování a bití. Úřady během protestů téměř úplně odpojily internet, aby zabránily lidem ve sdílení snímků a videí smrtícího násilí páchaného bezpečnostními složkami.¹

Stovky dalších lidí byly svévolně zadržovány v souvislosti s pokojným uplatňováním svých práv, zpravidla kvůli falešným obviněním z ohrožování národní bezpečnosti. Nejméně v 240 případech se jednalo o obránce lidských

¹ Amnesty International, Iran: *Thousands arbitrarily detained and at risk of torture in chilling post-protest crackdown* (Press Release, 16 December 2019).

práv, včetně právníků, aktivistů za pracovní práva, ekologických aktivistů, aktivistů za práva menšin, aktivistů za práva žen, bojovníků proti trestu smrti a těch, kteří usilují o pravdu, spravedlnost a odškodnění za masové mimosoudní popravy a nucená zmizení z 80. let 20. století. Několik rodinných příslušníků obránců lidských práv bylo podrobena výslechu a různým formám týrání. Mezi svévolně zadržnými byli také mediální pracovníci a političtí disidenti.

Zůstala zakázána nezávislá občanská sdružení a hnutí na obranu lidských práv. Pokračovala cenzura všech forem médií a rušení zahraničních satelitních televizních kanálů.

Úřady prováděly zátahy na soukromé večírky smíšeného pohlaví, zatýkaly a stíhaly řady mužů a žen za porušení „dobrých mravů“. Jejich rozsudky zahrnovaly bičování.

Internetové platformy Facebook, Telegram, Twitter a YouTube zůstaly zablokovány. Úřady předvolaly k výslechu některé uživatele Instagramu s velkým počtem sledujících, včetně modelek, hudebníků a tanečnic, a v některých případech je zadržely a převzaly jejich účty.

V dubnu generální prokurátor Íránu oznámil, že zveřejnění „falešných zpráv“ souvisejících s povodněmi je otázkou národní bezpečnosti. Následně íránská kyberpolice oznámila zatčení 24 uživatelů sociálních médií v provincii Chuzistán za „šíření zkreslených zpráv a fám“ a za „ovlivňování veřejného mínění“ v souvislosti s povodněmi.

Právníci pro lidská práva

Úřady zakročily proti právníkům bojujícím za lidská práva a některé stíhaly v souvislosti s jejich pokojnou prací za ochranu lidských práv zahrnující obhajobu jejich klientů, kteří čelí nepodloženým obviněním z ohrožování národní bezpečnosti. V březnu byla Nasrin Sotúde odsouzena k 33 letům a šesti měsícům vězení a 148 ranám bičem. Kromě pěti let za jiný případ si musí z tohoto trestu odpykat 12 let.² V červnu byl právník Amirsalar Davoudi odsouzen k 29 letům a třem měsícům vězení, z nichž si odpyká 15, a ke 111 ranám bičem.

Pracující a aktivisté za pracovní práva

Tisíce pracujících pořádaly po celý rok pokojné demonstrace a stávky na protest proti nevyplaceným mzdám a důchodům, špatným pracovním podmínkám, nízké životní úrovni, privatizaci společností ve veřejném sektoru vedoucí k podprůměrným podmínkám v zaměstnání, a na základě dalších příčin. Úřady zatkl desítky protestujících pracujících, obvinily je z ohrožení národní bezpečnosti a odsoudily přes dva tucty z nich k trestu odnětí svobody a bičování.

V den mezinárodního svátku pracujících užily bezpečnostní složky nepřiměřené síly k rozptýlení pokojné demonstrace v Teheránu, byly a svévolně zatýkaly desítky pracujících. Byli mezi nimi aktivisté za pracovní práva Atefeh Rangiz a Neda Naji, kteří byli odsouzeni za účast na tomto protestu k pěti a k pěti a půl letům vězení.

V září byli uvězněni aktivisté za pracovní práva Sepideh Gholian a Esmail Bakhshi odsouzeni k 18 letům a k 13 a půl letům vězení a 74 ranám bičem v souvislosti se svou účastí na pokojných protestech za nevyplacené mzdy ve společnosti Haft Tappeh zpracovávající cukrovou třtinu v Khuzestánské provincii a za veřejná prohlášení, v nichž uvedli, že byli ve vazbě mučeni. Státní televize odvysílala jejich vynucená „přiznání“ několik měsíců před vlastním soudem.³ V prosinci byl trest Sepideha Gholiana snižen na pět let odnětí svobody a trest Esmaila Bakhshiho na pět let odnětí svobody a 74 ran bičem.

I nadále trval vládní zákaz nezávislých odborů.

Ekologičtí aktivisté

Zatčeny byly také desítky ekologických aktivistů. Osm ochránců přírody bylo odsouzeno k trestům v rozmezí od 4 až po 10 let odnětí svobody v souvislosti se svými ochrannými aktivitami, včetně provádění výzkumu ohrožené volně žijící zvěře v Íránu. Byli odsouzeni za obvinění zahrnující mj. „spolupráci s nepřátelskými státy proti Islámské republice“.

Pracovníci sdělovacích prostředků

Řada novinářů byla za svoji práci stíhána a odsouzena k trestu odnětí svobody a/nebo k trestu bičování.

V červnu byl novinář Masoud Kazemi odsouzen k trestu odnětí svobody na 4 roky a 6 měsíců a k dvouletému zákazu

² Amnesty International, *Iran: Shocking 33-year prison term and 148 lashes for women's rights defender Nasrin Sotoudeh* (Press Release, 11 March 2019)..

³ Amnesty International, *Iran: Abuse of jailed activist must stop: Sepideh Gholian and Esmail Bakhshi* (Index: MDE 13/1295/2019).

žurnalistické činnosti v souvislosti s příspěvkem na sociálních sítích, ve kterém vypovídal o korupci vlády.

V květnu byla zatčena novinářka Marzieh Amiri, když informovala o protestech v den mezinárodního svátku pracujících. V srpnu byla odsouzena za „šíření protisystémové propagandy“ k trestu odnětí svobody na 10 let a 6 měsíců a ke 148 ranám bičem, což bylo po odvolání zmírněno na 5 let odnětí svobody.

V říjnu oznámili příslušníci revolučních gard, že zatkli Rouhollaha Zama, šéfredaktora AmadNews, populárního kanálu v aplikaci pro zasílání zpráv, kterého úřady obvinily z podněcování protestů v prosinci 2017 a v lednu 2018. Íránská státní televize po jeho zatčení odvysílala propagandistické video s jeho „přiznáním“.

Političtí disidenti

Úřady zadržely nejméně 16 osob, které v červenci podepsaly otevřené dopisy a požadovaly zásadní změny politického systému své země. Někteří ze zadržených byli obviněni z „urážky Nejvyššího vůdce“.

Političtí disidenti Mehdi Karroubi, Mir Hossein Mousavi a Zahra Rahnavard byli drženi v domácím vězení bez obvinění nebo soudu.

Práva žen

V květnu schválil parlament návrh zákona upravující občanský zákoník, který umožňuje íránským ženám provdaným za muže jiné národnosti předávat své íránské občanství na jejich děti. Nový zákon vešel v platnost, poté co jej v říjnu podepsala Rada dohlížitelů (Dozorčí rada). Nicméně, zatímco dětem íránských mužů je íránská národnost přiznávána automaticky, musí ženy podle nového zákona o občanství svých dětí žádat a ty se musí podrobit bezpečnostní kontrole Ministerstva informací a bezpečnosti Íránu předtím, než je jim občanství uděleno.

V obecnějším kontextu ženy i nadále čelily hluboce zakořeněné diskriminaci v rodinném a trestním právu, v souvislosti s manželstvím, rozvodem, zaměstnáním, dědictvím a politickými funkcemi. Úřady nekriminalizovaly genderově podmíněné násilí páchané na ženách a dívkách zahrnující domácí násilí a předčasné a nucené sňatky, jež byly i nadále velmi rozšířené. Soudní dvůr zmírnil dlouhotrvající zákon na ochranu žen před násilím, který přezkoumával, a odeslal jej vládnímu výboru k jeho (dalšímu) přezkoumání v září.

Úřady přitvrdily zásahy proti obhájčům práv žen bojujícím proti diskriminačním zákonům o povinném zahalování a některé z nich odsoudily k trestu odnětí svobody a bičování na základě obvinění mj. z „podněcování ke korupci a prostituci a jejich napomáhání“ skrze propagaci „odhalování“. V červenci byly Yasaman Aryani a Monireh Arabshabi odsouzeny k 16 letům a Mojgan Keshavararz k 23 a půl letům odnětí svobody. Všechny tři si musely odpykat 10 let. V září úřady zatkly tři rodinné příslušníky významné íránské novinářky a aktivistky Masihu Alinejadu, která žije v USA, jako trest za její aktivismus proti nucenému zahalování. V dubnu policie zaslala SMS zprávy řidičkám, které údajně neměly za jízdy nasazené hidžáby, a oficiálně je varovala, že může dojít k zabavení jejich aut, pokud by se situace opakovala.

Úřady pokračovaly v zavádění diskriminačního zákazu vstupu žen na fotbalové stadiony při domácích zápasech a zatýkaly ty, které tomuto zákazu odporovaly, a poté je obvinily z páchaní trestné činnosti. V říjnu povolily 3500 žen sledovat kvalifikační utkání světového poháru na národním stadionu v návaznosti na úmrtí Sahary Khodayari, která se zapálila před soudem, kde byla souzena v souvislosti se svým pokusem o vstup na stadion.⁴

Diskriminace etnických menšin

Etnické menšiny, včetně Ahwazi Arabů, ázerbajdžánských Turků, Balúčů, Kurdů a Turkmenů, čelí hluboce zakořeněné diskriminaci omezující jejich přístup ke vzdělání, zaměstnání a adekvátnímu bydlení. Ekonomické zanedbávání oblastí osídlených minoritami prohloubilo chudobu a sociální vyloučení. Perština zůstala jediným výukovým jazykem na základním a středním stupni škol.

Členové minorit, kteří otevřeně promluvili proti porušování svých práv, byli podrobena svévolnému zatýkání, mučení a dalšímu špatnému zacházení, nespravedlivým soudním řízením a uvěznění. Orgány státní a policejní moci opakovaně obžalovávaly aktivisty bojující za práva menšin z podporování „separatistických proudů“ ohrožujících íránskou teritoriální integritu.

Aktivista za práva menšin Abbas Lesani byl v říjnu odsouzen k patnácti letům odnětí svobody mimo jiné na základě obvinění z „šíření protisystémové propagandy“ v souvislosti s obhajováním práv ázerbajdžánských Turků. Musí si odpykat deset let.

⁴ Amnesty International, *Iran: Shocking death of football fan who set herself on fire exposes impact of contempt for women's rights* (Press Release, 10 September 2019).

Bylo zjištěno, že tucty dobrovolníků z řad Ahwazi Arabů poskytujících pomoc obětem povodní v městě Ahváz byly v souvislosti se svými snahami o pomoc svévolně zadrženy autoritami.

Úřady využily listopadových protestů k zacílení na etnické menšiny a svévolnému zatýkání mnoha Ahwazi Arabů, ázerbajdžánských Turků, Balúčů a Kurdů, včetně aktivistů za práva menšin.

Svoboda vyznání a víry

Svoboda vyznání a víry byla systematicky porušována v zákoně i v praxi. Úřady nadále vnucovaly lidem všech vyznání i ateistům řád veřejného řízení pramenící ze striktní interpretace islámského práva Šaría. Zastávání klíčových politických funkcí bylo povoleno pouze šíitským muslimům. Právo na změnu či zřeknutí se náboženského vyznání je stále porušováno.

Osoby hlásící se k ateismu zůstaly i nadále vystaveny nebezpečí svévolného zadržení, mučení a trestu smrti za „odpadlictví“.

Proti pronásledované menšině Bahá'í pokračovaly rozsáhlé a systematické útoky zahrnující svévolná zatýkání a věznění, nucená uzavírání podniků, zabavování majetku a zákazy zaměstnávání ve veřejném sektoru. Desítkám Bahá'í studentů byl odepřen přístup na univerzity formou vyloučení za pokojné praktikování jejich víry.

Další náboženské menšiny, které nejsou uznány ústavou, jako např. Yaresan (Ahl-e Hag) a Erfan-e Halgheh, byly pronásledovány za praktikování své víry a čelily systematické diskriminaci.

Desítky příslušníků Gonabadi Dervishes zůstaly uvězněny na základě obvinění mj. ze „shromažďování a spolčování k páčání zločinů proti národní bezpečnosti“ v souvislosti s pokojným protestem, který byl v roce 2018 násilně potlačen.

Desítky křesťanů, včetně konvertitů, byly za praktikování své víry vystavovány pronásledování, svévolnému zatýkání a věznění. Pokračovaly také útoky na budovy kostelů.

Mučení a další špatné zacházení

Mučení a další špatné zacházení, zahrnující dlouhodobé věznění v samovazbě, bylo i nadále rozšířené a systematické především během výslechů. Úřady ani nadále nevyšetřovaly obvinění z mučení a nezadržely odpovědné osoby.

Mučení mohlo způsobit úmrtí několika osob ve vazbě či k němu přispět. V září byla rodina Javada Khosravianiana informována, že zemřel ve vazbě jen několik dní po svém zatčení v městě Choramábád v provincii Fárs. Před zatčením byl údajně fyzicky zdatný a zdravý. Vedoucí odboru zemského soudnictví nařídil prošetření jeho smrti. Objevily se také zprávy, že několik osob zemřelo ve vazbě po jejich zatčení během listopadových protestů.

Politickým vězňům byla záměrně odpírána odpovídající lékařská péče, často jako forma trestu. Obrádkyně lidských práv Arash Sadeghi byla i nadále týrána odpíráním léčby rakoviny. Dle nových trestních opatření úřady nutily politické vězně z vězení Evin v Teheránu platit za lékařské služby poskytnuté mimo věznicí a jejich rodinám byla přísně omezena možnost návštěv.

Podmínky v mnoha věznicích a zadržovacích zařízeních zůstaly kruté a nelidské. Typickými problémy bývají přeplněnost, omezení dodávky teplé vody, neadekvátní strava, nedostatek lůžek, špatná ventilace a zamoření hmyzem.

Islámský trestní zákoník nadále ustanovoval tělesné tresty spočívající v mučení, včetně bičování, oslepečování a amputací. Mnoho jedinců bylo odsouzeno k bičování za krádež a násilný útok jakož i za činy, které by podle mezinárodního práva v oblasti lidských práv neměly být kriminalizovány. Tyto činy zahrnovaly účast na mírových protestech, mimomanželské vztahy, účast na soukromých večírcích osob smíšeného pohlaví a popíjení alkoholu. V červnu byl kurdský zpěvák Peyman Mirzazadeh podroben 100 ran bičem poté, co byl odsouzen za obvinění zahrnující „pití alkoholu“. V říjnu byla amputována ruka jednomu vězni za krádež ve věznicí v městě Sárí v Mazandaranské provincii.

Trest smrti

Mnoho osob bylo popraveno po nespravedlivém soudu, někteří na veřejnosti, včetně několika jedinců, kteří v době spáchání trestného činu byli mladší 18 let.

Trest smrti byl zachován za jednání chráněné mezinárodním právem v oblasti lidských práv, včetně některých konsenzuálních homosexuálních jednání a sexuálních mimomanželských vztahů, jakož i za nejasně formulované

trestné činy, jako je „urážka Proroka“, „nepřátelství vůči Bohu“ a „šíření korupce na zemi“.

Islámský trestní zákoník i nadále ustanovoval ukamenování jako způsob poprav.

Nespravedlivá soudní řízení

Docházelo k systematickému porušování práva na spravedlivý soud.

Vynucená „přiznání“ získaná mučením a jiným špatným zacházením byla odvysílána státní televizí a použita soudy k vydání obvinění. V srpnu vypověděl bývalý vězeň Mazyar Ebrahimi, že ho orgány Ministerstva informací a bezpečnosti Íránu zatkl v roce 2012 společně s dalšími v souvislosti se zabitím několika íránských atomových vědců a opakovaně je mučily, aby získaly jejich „přiznání“, která byla odvysílána státní televizí. Následně člen parlamentu Mahmoud Sadeghi představil návrh zákona kriminalizující natáčení a vysílání vynucených „přiznání“, ale je nepravděpodobné, že bude uzákoněn. V listopadu státní média odvysílala vynucená „přiznání“ protestujících, kteří byli zatčeni během celonárodních protestů probíhajících téhož měsíce.

Obžalovaným, souzeným před speciálními soudy zaměřenými na oblast finanční korupce, byla odepřena možnost odvolání se proti trestu odnětí svobody a na odvolání se proti trestu smrti měli lhůtu pouhých 10 dní. V červenci soudní orgány uvedly, že od svého založení v polovině roku 2018 tyto soudy vydaly 978 rozsudků, z toho devět rozsudků smrti a 161 trestů bičování.

Úřady nadále odvířaly jedincům čelícím některým obviněním, včetně těch týkajících se národní bezpečnosti, přístup k nezávislé právní asistenci ve fázi vyšetřování. Některým jedincům byl odepřen přístup k vlastnímu právnímu zástupci i během soudního řízení.

Pokračující zločiny proti lidskosti

Úřady se i nadále dopouštěly zločinu proti lidskosti ve formě nucených zmizení skrze systematické utajování informací o osudu a místě pobytu několika tisíc politických disidentů, kteří násilně zmizeli během vlny tajných masových mimosoudních poprav v Íránu mezi červencem a zářím 1988. Pokračující utrpení působené rodinám obětí představuje porušování absolutního zákazu mučení a jiného špatného zacházení.

Mnoho úředníků podezřelých z účasti na nucených zmizeních a masových mimosoudních popravách v roce 1988, včetně osob spojených s „komisemi smrti“, nadále zastává mocenské funkce.⁵ Alireza Avaei zůstala íránskou ministryní spravedlnosti, v březnu byl Ebrahim Raisi jmenován do čela justice a v červenci Mostafa Pour Mohammadi, poradce íránské hlavy justice a bývalý ministr spravedlnosti, vyhrožoval osobám hájícím pravdu a odpovědnost soudním stíháním za „terorismus“ a „tajnou dohodu“ s íránskými nepřáteli.

---

⁵ Amnesty International, *Iran: Shocking statements by senior official highlight impunity for 1988 prison massacres* (Index: [MDE 13/0815/2019](#)).